

กลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปาง

The Mechanism for Driving Community-Based Tourism Based on the Philosophy
of a Sufficiency Economy for Sustainable Economic Growth of
Lampang Province

ปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ¹ | Piyarat Wongjummali¹, วิไลลักษณ์ พรหมเสน² | Wilailux Promsen²,
ปริเยศ สิทธิสรวง³ | Pariyet Sitthisuang³, นงลักษณ์ อาณี⁴ | Nongluk Arnee⁴,
นราศักดิ์ ปิยานทร⁵ | Narasak Piyanate⁵

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปางตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) แบบเจาะจงจำนวน 30 คน ใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ (interview form) ที่มีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (structure in-depth interview) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documentary study) การสัมภาษณ์ (interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเอกสารเนื้อหา (content analysis) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction)

ผลการศึกษาพบว่า กลไกของ 3 ภาคส่วนคือ รัฐ เอกชน และประชาสังคมมีผลต่อการขับเคลื่อน การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปาง โดยกลไกของภาครัฐประกอบด้วย (1) กลไกการส่งเสริม (2) กลไกการสนับสนุน (3) กลไกการพัฒนา (4) กลไกการประสานงาน (5) กลไกที่ปรึกษา และ (6) กลไกผู้ดำเนินงาน ส่วนภาคเอกชน ประกอบด้วย (1) กลไกสนับสนุนงบประมาณ (2) กลไกพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (3) กลไกจัดทำช่องทางการตลาด (4) กลไกจัดทำป้ายสื่อความหมาย (5) กลไกจัดทำแพคเกจท่องเที่ยวชุมชน และ (6) กลไกจัดฝึกอบรมให้ความรู้โฮมสเตย์แก่ชุมชนท่องเที่ยว และภาคประชาสังคม ประกอบด้วย (1) กลไกประสานการบูรณาการทำงานด้านการท่องเที่ยวร่วมกับทุกภาคส่วน (2) กลไกแสวงหาแหล่งทุนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และ (3) กลไกพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษา ทั้งนี้ทุกภาคส่วนได้ให้ความสำคัญกับเงื่อนไขคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่แสดงให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของคนในชุมชนที่ปราศจากความขัดแย้ง ไม่มีเรื่องวุ่นวายเกิดขึ้นภายในชุมชน เน้นให้การท่องเที่ยวชุมชนเกิดประโยชน์ คงไว้ซึ่งความรักสามัคคี และความผูกพันของคนในชุมชนไปจนถึงคนรุ่นอนาคต

คำสำคัญ : กลไกการขับเคลื่อน, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การเติบโตทางเศรษฐกิจ, หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

¹อาจารย์ ดร. /คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง /E-mail: artjar2012@outlook.com

²รองศาสตราจารย์/ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ /มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: wilailuxp@gmail.com

³รองศาสตราจารย์ ดร. /คณะเทคโนโลยีการเกษตร /มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: pariyet@yahoo.com

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร./คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์/มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ / E-mail: nongarnee@yahoo.com

⁵เจ้าหน้าที่ /คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ / มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง / E-mail: Top.narasakk@gmail.com

Abstract

According to the Sufficiency Economy Philosophy, this article aims to present a mechanism for driving community-based tourism for sustainable economic growth in Lampang Province. It was a qualitative research with 30 key informants selected. The tool used was an interview form with an open-ended structure. Data were collected from documentary studies, interviews, and focus groups. Data were analyzed by content analysis and analytic induction.

The study found that mechanisms of 3 sectors, namely the state, the private sector, and civil society, drive community-based tourism that leads to sustainable economic growth in Lampang Province. The state mechanisms consist of (1) promotion mechanisms, (2) support mechanisms, (3) development mechanisms, (4) coordination mechanisms, (5) advisory mechanisms, and (6) operator mechanisms. As for the private sector, it consists of (1) a budget support mechanism, (2) a community product development mechanism, (3) a marketing channel creation mechanism, (4) a meaningful sign creation mechanism, (5) a community tourism page creation mechanism, and (6) a training mechanism to educate the tourism community with homestay knowledge. Lastly, the civil society consists of (1) a mechanism for coordinating the integration of tourism work with all sectors, (2) a mechanism for finding fund sources to develop tourist attractions, and (3) a mechanism for mentoring or advising. All sectors have focused on an importance of moral conditions that correspond to the Sufficiency Economy Philosophy which depicts an existence of living in non-conflict communities and focusing on the benefit of the community tourism to mutual love, unity, and relationship of the community members to the future generation.

Keywords: drive mechanism, community-based tourism, economic growth, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืน (sustainable development) คือ 17 เป้าหมายของการพัฒนาในระดับโลก เริ่มเป็นกระแสของการพัฒนามาตั้งแต่ ค.ศ.1972 โดยองค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ขณะนั้นที่ประชุมได้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกได้คำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยเกินขีดจำกัด กระทั่ง ค.ศ. 1983 ได้มีการจัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (world commission on environment and development) และมีการเผยแพร่เอกสาร Our Common Future ในการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาด้วยการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มประเทศสมาชิกไปสู่วิถีการพัฒนาที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545) ทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืนถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายถึงอนาคตของสังคมมนุษย์ต่อการใช้ทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์ให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่สร้างผลกระทบหรือสร้างภาระให้แก่คนรุ่นหลัง ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยธนาคารโลกได้นิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “เป็นการพัฒนาสู่ความเจริญอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด” (World Bank, 1992) ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ที่มุ่งพัฒนาและสร้างความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนบรรลุผลได้ ดังที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เป็นต้นมา เพื่อเป็นแนวทางขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และรัฐ ให้ดำเนินงานในทางสายกลางเพื่อสร้างความสมดุลและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น (คณะกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท, 2558)

จากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ปลายปี 2562 จนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อความพยายามของประเทศต่าง ๆ ในการดำเนินงานให้บรรลุ SDGs ทั้ง 17 เป้าหมาย โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเป้าหมายที่ 8 คือการจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้ส่งผลต่อการฟื้นตัวและการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชน ทั้งยังเป็นประเด็นท้าทายของรัฐบาลเกี่ยวกับผลกระทบต่อโครงสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในทุกระดับ อาทิ สถานประกอบการ กลุ่มธุรกิจ ประชาชน และผู้ใช้แรงงานที่ขาดรายได้จึงก่อให้เกิดภาวะความยากจนตามมาเป็นลำดับ จากสถานการณ์ดังกล่าว จังหวัดลำปางคงได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน โดยผลการประเมินภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดลำปางในปีพ.ศ. 2563 พบว่า เศรษฐกิจของจังหวัดลำปางจะหดตัวร้อยละ 9.0 และในปีพ.ศ. 2564 จะหดตัวเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 3.8 สำหรับตัวชี้วัดภาวะแรงงาน พบว่า อัตราการจ้างงานมีสัดส่วนลดลง -3.61 อัตราการว่างงานปรับตัวสูงขึ้นร้อยละ 1.55 การเลิกจ้างงานและการเลิกกิจการ มีสถานประกอบการที่เลิกกิจการจำนวน 265 แห่ง ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ผลิตภาพแรงงานและการว่างงานสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานแรงงานจังหวัดลำปาง, 2564) ไม่เพียงแค่นั้น จังหวัดลำปางยังคงได้รับผลกระทบด้านรายได้จากการท่องเที่ยว โดยในปีพ.ศ. 2562 ก่อนสถานการณ์โควิด-19 จังหวัดลำปางมีรายได้จากการท่องเที่ยว 4,352 ล้านบาทต่อปี และลดลงอย่างต่อเนื่องกว่า 2,772 ล้านบาทต่อปี และพบว่าปีพ.ศ. 2564 มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพียง 1,580 ล้านบาท นอกเหนือจากสถานการณ์ดังกล่าวยังพบว่า การท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางประสบปัญหานานับประการ เช่น ขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ขาดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังชุมชน หน่วยงานไม่บูรณาการด้านการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติขาดศักยภาพในการพัฒนา และขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในระดับต่าง ๆ ซึ่งปัญหาดังกล่าว จังหวัดลำปางได้กำหนดแนวทางเพื่อบูรณาการการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความสอดคล้องโดยนำทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจระดับสูง (สำนักงานจังหวัดลำปาง, 2566)

บทความนี้ เป็นผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษากลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการวิจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้วยหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา จังหวัดลำปาง” ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และสำนักงานวิจัยแห่งชาติประจำปีงบประมาณ 2565 โดยบทความนี้ต้องการนำเสนอแนวทาง วิธีการของระบบการทำงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปางที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่อการท่องเที่ยวชุมชนภายใต้แนวคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ ด้านความพอประมาณ เน้นยึดหลักความพอเพียงในการนำทุนชุมชนมาใช้อย่างเป็นระบบ ด้านความมีเหตุผลเน้นการใช้ฉันทามติจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านมีภูมิคุ้มกันเน้นการพึ่งตนเองได้และสามารถรองรับผลกระทบจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากภายนอก ด้านความรู้เน้นการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง และด้านคุณธรรมเน้นความสงบสุขและปราศจากความวุ่นวาย โดยเงื่อนไขดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

การศึกษาได้ทำการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทุนชุมชน แนวคิดพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปางตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ และได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าไปสู่ผลการวิจัยที่มีความสมบูรณ์และถูกต้อง โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการดำเนินการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การคัดเลือกพื้นที่

ทำการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ 3 ภาคส่วนที่มีความโดดเด่นในด้านการขับเคลื่อนงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้นำไปสู่ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดลำปาง ได้มีการกำหนดเกณฑ์ประกอบการคัดเลือกประกอบด้วย (1) เป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาจังหวัดลำปาง ในประเด็นการพัฒนาจังหวัดที่ 1 ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และสร้างสรรค์ตามแผนจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2566 – 2570 (2) เป็นพื้นที่ดำเนินงานตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ 8 ได้แก่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และ (3) เป็นพื้นที่ดำเนินงานตามเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยว

โดยชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการคัดเลือกพบว่ามิชุมชนท่องเที่ยวที่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าว จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวท่ามะโอ อำเภอเมืองลำปาง และชุมชนป่าเหมี้ยง อำเภอเมืองปาน

2. กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งสิ้น 30 คน จาก 2 กลุ่มคือ (1) ผู้กำหนดนโยบายหรือนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นผู้บริหารที่ได้รับมอบนโยบายหรือแปลงนโยบายด้านการท่องเที่ยวในระดับชาติสู่แนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทการท่องเที่ยวของจังหวัด จำนวน 2 คน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด และผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาลำปาง และ (2) ผู้ปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นผู้ที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามภารกิจขององค์กร รวมจำนวน 28 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำนวน 16 คน คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวของชุมชนจำนวน 2 คน และผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวจำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ (Interview form) เป็นคำถามชนิดปลายเปิด (Open Ended Question) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ (interview) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (information interview) จากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านป่าเหมี้ยงและท่ามะโอ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งทำการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (focus group) ในพื้นที่ชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงและชุมชนท่ามะโอ เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับบริบทด้านการท่องเที่ยวและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ได้ทำการสนทนากลุ่มร่วมกับกลุ่มเป้าหมายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อทราบข้อมูลสถานการณ์ภาพรวมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดลำปาง บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์กรต่อการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชน ผลการดำเนินงาน และแนวทางการดำเนินงานที่ควรจะเป็น เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปางสามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนด้วยหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.2 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิชาการ (documentary study) ทั้งหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความทางวิชาการ ตลอดจนรายงานประจำปีของหน่วยงาน หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงหรือมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระและกรอบแนวคิดในการวิจัย

4.3 การตรวจสอบข้อมูล ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ประกอบด้วย (1) ด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบแหล่งเวลา สถานที่ และบุคคลที่ให้ข้อมูล (2) ด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากทีมวิจัย (3) ด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เป็นการตรวจสอบการตีความจากแนวคิดทฤษฎี และ (4) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ในเรื่องเดียวกัน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ด้วยการนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการศึกษาประเด็นต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งหากประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

ผลการวิจัย

ประเทศไทยได้ขับเคลื่อนงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนและกำหนดให้มีกลไกการขับเคลื่อนในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการกระจายอยู่ทุกภูมิภาค ในระดับนโยบายให้มีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ททช.) ทำหน้าที่ดูแลนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศ และให้มีคณะอนุกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกลไกการขับเคลื่อนและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์จากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมถึงให้รายงานผลการดำเนินงานต่อระดับนโยบายเพื่อผลักดันการดำเนินงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ส่วนระดับปฏิบัติให้มีคณะอนุกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันขับเคลื่อนและสนับสนุนการพัฒนาให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ ให้มีองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เป็นเลขานุการของคณะอนุกรรมการ เพื่อให้การดำเนินงานในระดับพื้นที่มีคณะทำงานประชากรรัฐขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนประจำเขตตามแผนยุทธศาสตร์ให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่

ภาพรวมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปาง มีจุดเน้นด้านการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชนมาขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม พร้อมกับการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ และพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารทุนชุมชนให้เกิดมูลค่าสูงให้สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดีให้นักท่องเที่ยว ซึ่งการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนได้ส่งผลให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว การจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนให้สอดคล้องกับนโยบาย

ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด และการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งงานและรายได้ของคนในชุมชน เพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ในระยะยาว

กลไกขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปาง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของลำปางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ด้านความพอประมาณในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) จำกัดนักท่องเที่ยวให้อยู่ในจำนวนที่สามารถรองรับได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน (2) ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งตนเองบนฐานภูมิสังคมคือ ทุน คน ทรัพยากรและการพึ่งตนเอง (3) จัดกิจกรรมท่องเที่ยวได้อย่างสอดคล้องกับทรัพยากรและแรงงานภายในชุมชน ด้านความมีเหตุผลในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อสร้างความร่วมมือและไว้วางใจต่อกัน (2) มุ่งให้คนชุมชนเข้าร่วมดำเนินงานเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างทั่วถึง ด้านภูมิคุ้มกันในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงจากภายนอกไม่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเนื่องจากชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยวิถีวัฒนธรรมชุมชน (2) เน้นให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์ คงไว้ซึ่งความรักความสามัคคีและความผูกพันของคนในชุมชนไปจนถึงคนรุ่นอนาคต (3) สมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนและคนในชุมชนมีความหลากหลายของแหล่งที่มาของรายได้จึงมุ่งให้การท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจหลักของชุมชน ด้านความรู้ในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) นำความรู้และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว (2) จัดทำแผนกิจกรรมของชุมชนจากการพัฒนาทักษะร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (3) ทบทวนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอเพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (4) ให้คนรุ่นใหม่ นำความรู้และประสบการณ์จากภายนอกมาปรับใช้เพื่อการจัดการท่องเที่ยว และด้านคุณธรรมในการดำเนินงานของชุมชนท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบหรือข้อบังคับที่กำหนดไว้ร่วมกัน (2) บริหารจัดการท่องเที่ยวโดยตระหนักถึงวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน (3) เน้นให้การท่องเที่ยวเกิดประโยชน์และคงไว้ซึ่งความรักความสามัคคีและความผูกพันของคนในชุมชนไปจนถึงคนรุ่นอนาคต (4) จัดการผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรมเน้นผลประโยชน์ของส่วนรวมอย่างสุจริตและจริงใจ (5) ใช้แนวคิดในการบริหารจัดการตามหลักภูมิสังคมโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติและวิถีดั้งเดิมของชุมชน

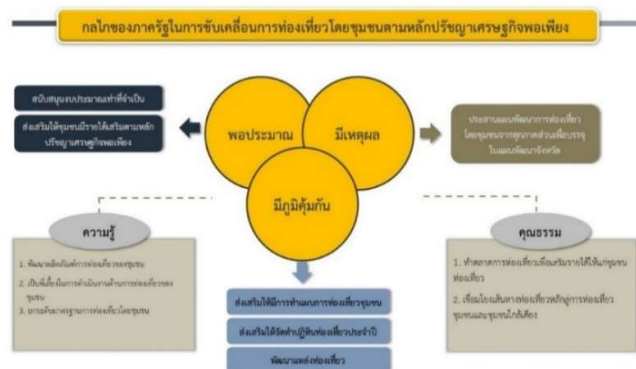
ผลจากการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของจังหวัดลำปางตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือและกลไกการดำเนินงานของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ดังนี้

1. กลไกภาครัฐ : การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ของจังหวัดลำปาง ในส่วนของภาครัฐได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ สำนักงานจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสาขาลำปาง สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง องค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลนครลำปาง ได้ดำเนินการตามภารกิจหลักขององค์กรและร่วมขับเคลื่อนงานด้านการท่องเที่ยวตามนโยบาย รวมถึงสนับสนุนการพัฒนา ร่วมกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ใน

ลักษณะต่าง ๆ เช่น สำนักงานจังหวัดลำปางได้บรรจุแผนงานโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของทุกภาคส่วนไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้จัดทำลปวิดีโอเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดได้ส่งเสริมสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนตามวิถีอัตลักษณ์ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปางได้จัดอบรมนักสื่อความหมายและการเล่าเรื่องตามเสน่ห์ของชุมชน และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสาขาลำปางได้สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องราวได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชน

ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงกลไกการดำเนินงานเพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ กลไกดังกล่าวประกอบด้วย (1) กลไกส่งเสริมการยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และส่งเสริมให้ชุมชนท่องเที่ยวจัดทำแผนการท่องเที่ยวและปฏิทินท่องเที่ยวประจำปี (2) กลไกการสนับสนุนงบประมาณและสนับสนุนให้ชุมชนมีรายได้เสริมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (3) กลไกการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนท่องเที่ยว (4) กลไกการประสานงานและประสานแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาจังหวัด (5) กลไกที่ปรึกษาของชุมชนท่องเที่ยวและผู้นำขับเคลื่อนงานร่วมกับชุมชนและเครือข่าย (6) กลไกผู้ดำเนินงานด้านการตลาดเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและทำหน้าที่เป็นเชื่อมเส้นทางท่องเที่ยวจากจุดหลักสู่ชุมชนและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนไปยังชุมชนอื่น

ด้านการดำเนินงานของภาครัฐตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า (1) ความพอประมาณ ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการเท่าที่จำเป็นและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมถึงส่งเสริมให้ชุมชนมีอาชีพเสริมและมีรายได้จากการท่องเที่ยวชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) ความมีเหตุผล ได้ดำเนินการประสานแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของทุกภาคส่วนบรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด (3) มีภูมิคุ้มกัน ได้ส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำแผนการท่องเที่ยวของชุมชน จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวประจำปี พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ตามศักยภาพ (4) เงื่อนไขความรู้ ได้ร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของชุมชนและเป็นที่ปรึกษาการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้การท่องเที่ยวของชุมชนได้รับการยกระดับตามมาตรฐาน และ (5) เงื่อนไขคุณธรรม ได้ดำเนินการด้านตลาดการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งดำเนินการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวหลักสู่การท่องเที่ยวชุมชนและชุมชนใกล้เคียงโดยให้ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรซึ่งเป็นทุนของชุมชนร่วมกัน

ภาพที่ 1 แสดงกลไกของภาครัฐในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. กลไกภาคเอกชน: กลไกการดำเนินงานของภาคเอกชนที่มีบทบาทต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดลำปาง ในการผลักดันให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ดำเนินการไปได้ตามเป้าหมายที่ชุมชนท่องเที่ยวกำหนด เช่น ธนาคารกรุงไทยได้สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน จัดทำป้ายสื่อความหมายและป้ายเตือนภัยในพื้นที่ท่องเที่ยว ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้จัดฝึกอบรมอาชีพเสริม การจัดทำโฮมสเตย์สำหรับนักท่องเที่ยว ธนาคารออมสินได้ฝึกอบรมพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และจัดทำเพจท่องเที่ยวของชุมชน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว บทบาทของภาคเอกชนข้างต้นแสดงให้เห็นถึงกลไกการดำเนินงานเพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งกลไกดังกล่าวประกอบด้วย (1) การสนับสนุนงบประมาณ (2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (3) การจัดทำช่องทางการตลาด (4) การจัดทำป้ายสื่อความหมาย (5) การจัดทำเพจท่องเที่ยวชุมชน และ (6) การจัดฝึกอบรมให้ความรู้โฮมสเตย์แก่ชุมชนท่องเที่ยว

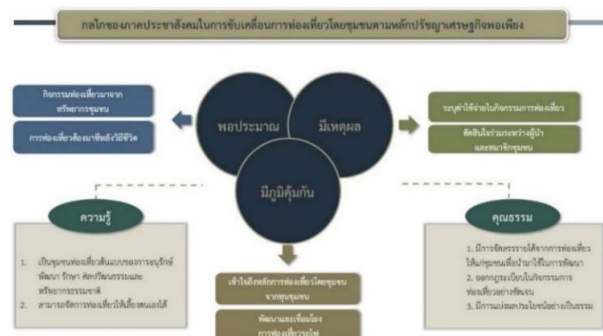
การดำเนินงานของภาคเอกชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า (1) ความพอประมาณ ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงส่งเสริมอาชีพให้แก่คนในชุมชนเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ครัวเรือน (2) ความมีเหตุผล ได้ส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนท่องเที่ยว การทำเพจท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและมีช่องทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก รวมถึงได้ร่วมปฏิบัติงานร่วมระหว่างชุมชนและผู้ประกอบการ (3) มีภูมิคุ้มกัน ได้สนับสนุนให้ชุมชนท่องเที่ยวจัดทำป้ายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ให้ความรู้และส่งเสริมให้ชุมชนท่องเที่ยวสามารถทำการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้ง online และ offline (4) เงื่อนไขความรู้ ได้จัดฝึกอบรมให้แก่ชุมชนท่องเที่ยวเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโฮมสเตย์ การฝึกอบรมอาชีพเพื่อเสริมรายได้จากกิจกรรมท่องเที่ยวให้แก่ครัวเรือน และการฝึกอบรมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของชุมชน และ (5) เงื่อนไขคุณธรรม ได้จัดทำป้ายสื่อความหมายและป้ายเตือนภัยในบริเวณพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชน

ภาพที่ 2 แสดงกลไกของภาคเอกชนในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. กลไกภาคประชาสังคม : จังหวัดลำปางมีสมาคมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปาง ที่เกิดจากการรวมตัวของภาคประชาสังคมโดยมีคณะกรรมการเป็นตัวแทนจากชุมชนท่องเที่ยวภายในจังหวัด มีบทบาทดังนี้ (1) บูรณาการความรู้เกี่ยวกับหลักการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนภายในจังหวัดลำปางให้ครอบคลุมทุกอำเภอ (3) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทหรืออัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ดีจากการท่องเที่ยว (4) เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับภาคีเครือข่ายหรือกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนอื่น ๆ (5) สร้างโอกาสให้การท่องเที่ยวชุมชนขยายไปยังเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ (6) หนุนเสริมให้ชุมชนท่องเที่ยวเกิดการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และสามารถจัดการตนเองได้ โดยบทบาทต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงกลไกการดำเนินงานเพื่อผลักดันให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งกลไกดังกล่าวประกอบด้วย (1) การเป็นผู้ประสานการบูรณาการทำงานด้านการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนท่องเที่ยว (2) การแสวงหาแหล่งทุนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (3) เป็นพี่เลี้ยงหรือที่ปรึกษาให้กับชุมชนท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

การดำเนินงานของภาคประชาสังคมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า (1) ความพอประมาณได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่คงวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อสร้างการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประเพณี ตัวตน รากเหง้า อาชีพ อีกทั้งได้กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นบ้านของชุมชนโดยไม่มีการปรุงแต่ง (2) ความมีเหตุผล ได้ระบุดำเนินงานในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความชัดเจนให้แก่นักท่องเที่ยว และการดำเนินงานได้ให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจร่วมระหว่างผู้นำและสมาชิกของชุมชน (3) มีภูมิคุ้มกัน ได้สร้างความเข้าใจหลักการจัดการท่องเที่ยวให้แก่คนในชุมชนให้เป็นไปตามศักยภาพของทุนที่มีอยู่ในชุมชน (4) เงื่อนไขความรู้ ได้ทำการส่งเสริมให้ชุมชนจัดการท่องเที่ยวสามารถเลี้ยงตนเองได้ตามแนวทางของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้อย่างเสมอภาค รวมทั้งเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบของการอนุรักษ์ พัฒนารักษาศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ และ (5) ด้านคุณธรรม ได้มีการจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ชุมชนเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน รวมถึงกำหนดกฎระเบียบในกิจกรรมการท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดีแก่นักท่องเที่ยวทั้งด้านเวลา การเคารพสถานที่ การรักษาความสะอาดภายในชุมชน ตลอดจนให้มีการแบ่งผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนตามเกณฑ์ที่กำหนด

ภาพที่ 3 แสดงกลไกของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้น การนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนผ่านกลไกการดำเนินงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่มุ่งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นทางเลือกและโอกาสของการสร้างงานและรายได้เสริมให้แก่คนในชุมชน ตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจสรุปได้ว่า ด้านความพอประมาณ ชุมชนท่องเที่ยวสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการนำทุนชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ คน และความรู้ไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในกระบวนการดำเนินงานและการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบโดยไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านความมีเหตุผล ชุมชนท่องเที่ยวได้นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือ การดำเนินงานเป็นไปตามฉันทามติที่เกิดจากการร่วมคิด วางแผน ลงมือปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์ และด้านภูมิคุ้มกัน ชุมชนท่องเที่ยวเน้นสร้างการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์และคงไว้ซึ่งความรักสามัคคี ความผูกพันของคนในชุมชนจากรุ่นปัจจุบันไปจนถึงคนรุ่นอนาคต ทั้งนี้ หากชุมชนท่องเที่ยวสามารถพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะส่งผลให้เกิดการปรับตัวได้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตได้ในระยะยาว

อภิปรายผล

การนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยกลไกการขับเคลื่อนของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม พบว่า เงื่อนไขคุณธรรมตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดลำปางได้อย่างยั่งยืนนั้น ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้การดำรงอยู่ของคนในชุมชนปราศจากความขัดแย้ง ไม่มีเรื่องวุ่นวายเกิดขึ้นภายในชุมชน และการท่องเที่ยวชุมชนต้องสร้างประโยชน์ คงไว้ซึ่งความรักสามัคคีและความผูกพันของคนในชุมชนรุ่นปัจจุบันไปจนถึงคนรุ่นอนาคต ผลการศึกษาในประเด็นของเงื่อนไขคุณธรรมมีความแตกต่างจากสมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2563) ในการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะด้านคุณธรรมนั้น สมศักดิ์ สามัคคีธรรม ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณลักษณะของคณะกรรมการที่มีคุณธรรม เสียสละ ขยันขันแข็งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิก ให้มีการส่งเสริมทุนทางสังคมเพื่อก่อให้เกิดความไว้วางใจและให้ความร่วมมือ รวมถึงการนำผลกำไรมาใช้ในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกของชุมชน ขณะที่กลไกการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปางตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มุ่งให้ความสำคัญกับแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันของคนในชุมชนที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาหรือสร้างความวุ่นวายให้แก่ชุมชน อันจะส่งผลกระทบต่อจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และยังให้ความสำคัญกับการคงไว้ซึ่งความรักสามัคคี ความผูกพันของคนในชุมชนมากกว่าการให้ความสำคัญกับคุณลักษณะเฉพาะของคณะกรรมการ รูปแบบการดำเนินงาน และการจัดการผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากการศึกษาอาจมีความแตกต่างกันตามบริบทและประเภทของแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดลำปางไม่ควรละเลยการกำหนดคุณลักษณะของคณะกรรมการที่มีคุณธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการจัดการกองทุนการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดผลดีมีและความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จังหวัดลำปาง เกิดจากการระดมทุนและจัดตั้งกองทุนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้มีการบริหารเงินและการลงทุนในรูปแบบของคณะกรรมการ ให้มีการกำหนดราคาสินค้าและบริการที่เป็นธรรมแก่นักท่องเที่ยว และให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สร้างทางเลือกและโอกาสในการเสริมรายได้ให้แก่สมาชิกภายในและภายนอกชุมชน โดยข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เอื้อประโยชน์ให้แก่คนในชุมชนในด้านอาชีพและรายได้ หากคนในชุมชนมีงานทำและมีรายได้ที่เพียงพอจะทำให้ลดความเสี่ยงด้านการเงินและนำไปสู่การออมของครัวเรือนได้ การศึกษามีความสอดคล้องกับ เก นันทะเสน และวราภรณ์ นันทะเสน (2562) ในการศึกษาการวิเคราะห์ผลของการพัฒนาชุมชนด้วยตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนาความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจจะต้องมีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีความหลากหลายในแหล่งที่มาของรายได้เพื่อป้องกันความเสี่ยงหนี้สินจากการมีรายได้ไม่เพียงพอ กับรายจ่าย ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดลำปางสามารถเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนเป็นไปตามตัวชี้วัดของการพัฒนาที่ยั่งยืนข้างต้นเนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนสามารถสร้างงานและเสริมรายได้ให้แก่ครัวเรือนของคนในชุมชนได้มีเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องและทั่วถึง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรดำเนินการศึกษาวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวในด้านองค์ประกอบของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยมุ่งประเด็นด้านการแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมเพื่อคนหมู่มาก รวมถึงประเด็นด้านการสืบทอดกิจการการท่องเที่ยวให้กับคนรุ่นหลังเพื่อให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. ควรดำเนินการศึกษาเพื่อถอดบทเรียนทักษะของการเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนท่ามะโอและชุมชนป่าเหมี้ยงในประเด็นของการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นต้นแบบหรือแนวทางในการพัฒนาให้แก่ชุมชนท่องเที่ยวที่มีบริบทใกล้เคียงกันให้สามารถนำการท่องเที่ยวของชุมชนมาเป็นกลไกการพัฒนาให้เกิดคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชน
3. ควรศึกษาปัจจัยความแตกต่างของทุนชุมชนและกลไกความร่วมมือที่มีผลต่อการขับเคลื่อนให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบข้อสังเกตว่า ทุนชุมชนของชุมชนท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันจะส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ดังนั้น ควรมีแนวทางความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางตรงต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

- เก นันทะเสน และวราภรณ์ นันทะเสน. (2562). การวิเคราะห์ผลของการพัฒนาชุมชนด้วยตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ*, 10(20). 66-79
- คณะอนุกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.). (2558). *คู่มือการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเกษตรและชนบท และด้านความมั่นคง*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการ.
- สมศักดิ์ สัมคศิริธรรม. (2563). การท่องเที่ยวโดยชุมชนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารพัฒนาสังคม*, 23(1). 211-225
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *กรอบแนวทางแผนกลยุทธ์แก้ไขปัญหาคาวยากจน พ.ศ. 2545 - 2549*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานจังหวัดลำปาง. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2566 – 2570 (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567*. ลำปาง: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด
- สำนักงานแรงงานจังหวัดลำปาง. (2564). *สถานการณ์แรงงานจังหวัดลำปาง (ปี 2563) ฉบับปรับปรุง*. สืบค้นจาก [https://lampang.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/27/2021/02/World Bank. \(1992\). World Development Report 1992. New York: Oxford University](https://lampang.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/27/2021/02/World Bank. (1992). World Development Report 1992. New York: Oxford University).